

Teksti Marianna Laiho

Lukeako vai ei?

Käsissä

Päiväkirjoihin kirjoitetaan usein tavallisia asioita, esimerkiksi missä on käyty ja keitä tavattu, mutta ennen kaikkea päiväkirjaan tallentuvat mieltä kuohuttavat tunnelmat, suuri ilo ja varsinkin epätoivo.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkiston johtaja **Ulla-Maija Peltonen** luonnehtii päiväkirjaa välineeksi, jonka avulla voi ymmärtää elämää.

– Kirjoittaja selvittää itselleen kokemuksiaan ja tuntojaan, jotka voivat olla hyvinkin synkkiä. Ehkä se on yritystä ymmärtää itseä ja etsiä järjestystä mielen kaaokseen, Peltonen pohtii.

Hän muistuttaa, että päiväkirjoja ei tulisi lukea koko persoonallisuuden tai eletyn elämän selittäjänä. Synkkä puoli on vain yksi puoli ihmisestä.

Ulkopuoliselle lukijalle päiväkirjat voivat paljastaa myös salaisuuksia, mistä voi seurata monenlaisia käännteitä jälkeennejäneiden elämään. Monet kirjailijat, esimerkiksi **Anja**

Äiti ei ollut näin synkkä

Äitini kuoltua löysin päiväkirjan, jota hän oli kirjoittanut heti isäni kuoleman jälkeen. Teksti on mustaa, toivotonta. Hän arvostelee minua ja sisariani sekä meidän ääneen isän narsistisuudesta. Äiti toivoo pääsevänsä pois isän perässä. Kuukaan ei päiväkirjan mukaan ymmärrä hänen suruaan.

Ikävintä oli tajuta, että elämän loppupuolellakaan äitini ei suostunut hyväksymään isäni sivusuhteesta syntynyttä lasta. Eihän tämä ihminen ole syyllinen syntymäänsä, saati isäni pettämissäni.

Päiväkirjan sivuilta vyyryvä synkkyys tuli yllätyksenä, koska äitini ei ollut ollenkaan niin synkkä tavatessamme. Olin niin järkyttynyt, että revin – siinä lukiessani –

päiväkirjasta yhden sivun. Ajattelin, että tätä äiti ei halua muiden näkevän. Nyt sivun repiminen harmittama. En edes muista, mitä siinä luki.

Loppuun päästyäni päätin, että hävitän koko kirjan. En halua, että joku, joka ei tuntenut äitiäni, lukee sen ja saa äidistäni väärän käsityksen. Äitini ei todellakaan ollut niin pessimistinen ja katkera kuin päiväkirja antaa ymmärtää. Hän ei myöskään ollut mikään oman onnensa nojaan unohdettu mummoparka, jollaisena hän itsensä päiväkirjassa esittää. Kävimme hänen luonaan päivittäin, varsinkin isän kuoleman jälkeen.

Ymmärrän hyvin, että tällaisia päiväkirjoja pidetään arvokkaina dokumentteina, joita ei saisi heittää pois. Käytännössä asia ei ole kuitenkaan aina yksinkertainen.

Äitini esimerkiksi kehittää päiväkirjassaan nimeltä mainiten teorioita sukulaisten keskinäisistä salasuhteista, jotka vaikuttavat lähinnä masentuneen ihmisen mielikuvituksen tuotteilta. Pitääkö näiden ihmisten vuosien päästä alkaa todistella syyttömyyttään?

Minulla oli äitini kanssa pitkään risti-riitaiset välit. Viimeisinä vuosina lähenyimme. Ymmärsin, että olen hänelle tärkeä. Toivon, että hyvä muisto pysyy päällimmäisenä. Vieläkin pohdin, tuoko päiväkirja sukumme tarinaan jotain niin oleellista, että päiväkirja kannattaa säilyttää.

Jostain syystä en ole heittänyt sitä pois. Siellä se on laatikon perällä.

Marja-Liisa, 60

Päiväkirjaan kirjataan elämän kohokohtia, mutta varsinkin vaikeita hetkiä. Kun puoliso tai lapset lukevat vainajan jälkeensä jättämää päiväkirjaa, esiin voi tulla myös loukkaavaa tietoa.

vainajan päiväkirja

Snellman ja Kjell Westö, ovat käsitelleet näitä kirjoissaan.

– Parhaimmillaan päiväkirja antaa vastauksia kysymyksiin, miksi vainaja käyttäytyi, kuten käyttäytyi. Omaiselle pitkään vaivanut mutkikas solmu saattaa avautua, Peltonen sanoo.

PÄIVÄKIRJAT KANTAVAT mukanaan ajan henkeä, tunnelmia ja tapahtumia. Myös psykiatri **Anja Salmi** muistuttaa monen kuullisuuden, esimerkiksi **Sibeliuksen** tai **Freud**in päiväkirjojen kulttuurihistoriallisesta arvosta.

Päiväkirjan paljastama salaisuus voi myös loukata syvästi.

– Jos esimerkiksi pettäminen tulee ilmi vainajan päiväkirjasta, puoliso on kovilla. Vainajalta on ollut todella epäreilua paljastaa asia tällä tavoin, Anja Salmi toteaa.

Jos näin käy, puolison ei kannata Salmen mielestä penkoa asiaa sen enempää, esimer-

kiksi ottamalla yhteyttä rakastajaan tai rakastajattareen.

– Oma tuska saattaa siitä vain kasvaa ja tietämisen tarpeesta tulla loputon. Se voi olla päättymätön suo.

Ulla-Maija Peltonen muistuttaa, että joskus loukkaus voi myös käynnistää ihmisessä tai koko perheessä prosessin, josta seuraa jotain tervehdyttävää ja omaa elämänymmyrystä lisäävää.

TUHOANKO IKÄVÄÄ tietoa tihkuvan päiväkirjan vai jätänkö sen muidenkin perheenjäsenten luettavaksi? Onko minulla oikeus hävittää toisen kirjoitukset ja päättää keltä tietoja pimitän?

– Tuhoaminen ei välttämättä takaa sitä, etteivätkö sisarukset, lapset tai lapsenlapset saisi tietää salaisuutta. Aina voi olla joku, joka tietää ja kertoo heille, Peltonen sanoo.

Silloin suurin loukkaus voikin olla se, että läheinen ihminen on tiennyt, mutta ei ole

kertonut.

Anja Salmi sanoo, ettei tietoa uskottomuuden seurauksena syntyneestä lapsesta kannata pimittää.

– Vainajan lapsilla on oikeus tietää sisarusistaan.

Kun omaiset vainajan kuoltua löytävät päiväkirjan, he joutuvat päättämään, lukeako sen vai ei.

– Jos päättää lukea, kannattaa olla tietoinen siitä, että seuraukset voivat olla arvaamattomat, niin hyvään kuin huonoon suuntaan, Salmi muistuttaa.

Sen kummempaa yleisneuvoa on hänen mukaansa mahdoton antaa. □

Aikansa dokumentti

• Jos ei halua lukea tai säilyttää vainajan päiväkirjaa itse, sen voi luovuttaa Suomen Kirjallisuuden Seuran eli SKS:n kirjallisuusarkistoon, jossa niillä on arvoa oman aikansa dokumentteina.

Luovuttaja voi halutessaan sopia päiväkirjojen käyttörajoituksesta arkiston kanssa. Käyttö voi olla esimerkiksi luvanvaraista, jolloin luvan myöntää joko luovuttaja itse tai arkisto.

Salaisuudet loukkaavat

Mieheni piti päiväkirjaa silloin tällöin. Joskus, esimerkiksi matkoilla, hän antoi minunkin lukea sitä.

Leskeksi jäätyäni siivosin hänen jäämistöään. Yllätyksekseni löysin työkansioiden välistä erillisille papereille kirjoitettuja muistiinpanoja, joissa hän tuo esiin asioita, joista en tiennyt mitään.

Kirjoitukset ovat synkkiä ja kyynisiä vuodatuksia tai novellin muotoon puettuja tarinoita, jotka ovat kuitenkin selvästi hänen elämästään.

Tämä rehti ja yhteiskunnankin arvostama lahjakas mies ei ollut ollutkaan niin kunnollinen ja uskollinen puoliso kuin oli antanut ymmärtää. Petos tuntuu kaksinkertaiselta, kun hän ei ole itse enää vastaamassa teoistaan.

Mieheni kamppaili koko aikuisuutensa alkuloisuutensa kanssa. Silti muistiinpanojen synkkyyt yllätti ja kauhistutti, samoin kyynisyys.

Pelkkiä päiväkirjoja ja varsinkin näitä erillisiä lappuja lukemalla hänestä saa ikävän ja myös väärän kuvan. Avioliittomme ei ollut suinkaan huonoimmasta päästä, vaikka toki meilläkin oli vaikeat aikamme. Kunnioitimme toisiamme ja keskustelimme paljon sekä yleisistä että henkilökohtaisista asioista. Mieheni oli myös hyvä ystäväni. Ehkä siksi salaisuudet tuntuvatkin niin loukkaavilta.

Pääsisinkö pohtimasta koko miestä, jos polttaisin paperit saunan pesässä?

Mieheni tiesi kuolevansa lyhyen ajan sisällä. Halutessaan hän olisi ehtinyt hävittää niin päiväkirjat kuin muutkin paperit. Eikö hän

muistanut niitä vai halusiko hän kertoa salaisuutensa näin, kun ei muuhun pystynyt?

Isänä hän oli erinomainen, eivätkä lapset varmasti tunne häntä päiväkirjojen kaltaisena miehenä. Teenkö heille palveluksen hävittämällä kirjoitukset ja vaalimalla hyvää muistoa isästä? Vai ovatko he kenties vaistonneet hänestä ja arjessamme asioita, joihin kirjoitukset antaisivat vastauksia?

Leena, 63